

3 НІШОГО ЖИТТЯ.

Країнності сходиться" — «Модерні москофільство» д. Донцова: — «Марківська інтелігенція» про національну справу... Одною москофільством до москофобства... — Карактериза з другого боку... — Сіле, ти є вовк, без церемонії... — Також обвинувачення... — Оператор д. Донцова... — Горренаудаль річ! і дівна забуджуваність... — Драгоманов міс... «модернізм москофільство»... — Як це назвати? — Одна нитта, «кельсько укрин нехти» та «нішоності».

Недавно довелось мені говорити про один чудний проект, вигаданий на портупок рідного краю. Автор того проекту, як що пам'ятає читаць, закликав українство вернутися назад — до «малоросійства» й зробити з його базу національної роботи, щоб «Малоросія» легче було підніматися до України*. Ті чужі впливи, що силоміць прородяться на український ґрунт, навіть отою огідний «російсько-малоросійський» жаргон зовсім поважної не посміхаючись автор агаданого проекту рекомендував узяти за підставу, за вихідний пункт для дальнішого розвитку українства. І не вважаючи на свою парадоксальність, проект зацікавив був наше громадянство, так що одні з закордонних газет навіть передрукувала його з приміткою, в якій зміст його названо «важливим».

Країнності сходиться... Одночасно з «листом» д. Прягари вийшла у Київському брошури д. Донцова під заголовком «Модерні москофільство», що теж знайшлася собі захист на сторінках тієї-же таки закордонної газети. Автор брошури, почавши в іншого кінця, так само дійшов до потрії всіма сторонами переглянуті дотеперішньої течії в практиці українства. Тільки вже не «малоросійство» рекомендує д. Донцов — ні, а непримириме українство; не за жаргон він побівівся — а за національність українську мову, хоч сам, дорікаючи за мову інших, пише — таки нігде правди діти — досить перстим жаргоном... Автор заважає зовсім з «модернізм москофільством», під яким розуміє «поширену в певних колах нашої інтелігенції безграницю поширену перед російською культурою і ділну якусь духову залежність від поглядів, пануючих в поступових росій-

ських кругах» (стор. 4). Волос не тільки в своїй брошури, але і в оглядах українського життя, що регулярно зявляються в «Давоні». Отже маємо, очевидно, не випадкове зявлення, а новий якісний напрям, що склуктується виявлені і пріщені себе на українському грунті.

І з того, що війна з «москофільством» прокинулась саме серед «марківської інтелігенції», можна б тільки раді. Адже саме ця інтелігенція на Україні досі була найбільш москофільською, коли додержували невадного терміну д. Донцова. Безгладко на осліп іша вона за російськими товаришами, копіювала їх, добродія до карикатури дрібні аматори, боязляєсь і на ступні одетуши от ізгортокальності, яку проголосили російські марксисти. Адже звідти чули ми і пішли на звій про шовинізм українського руху і декларані, про «неістину пітання»! Адже серед українських марксистів найдужче огладились на те, що робиться і говориться там, у центрі, і скільки було у нас своїх, доморослих, українських «Племінників» або «Ленінів!..! Ось — такиє місмо, з боку ласки, поворт: війну з москофільством в українстві! Як же не вітати цього нового напряму?..

І проте вітати язик не повернеться, коли взяти на увагу ту постановку, що надає справі д. Донцов. Тікаючи традиційного в тих кругах москофільства, він занадто розглянув в другій бік, перескочив усі межі, юї одного за пальничих річей уже москофобством одгонити — таким самим безгладним, спілум москофобством, яким перше було москофільство. Це тема карикатури, тільки в другій бік. Скірь д. Донцова випикує москофільство, у всьому вбачає цей поганій фрут нашого часу; що сіре, та для його вже неодмінно й вовк, а часом з поспіху і ні сіре вовком здається... А з вовком поводиться він без усіхніх церемоній не є милуючи. Так безцеремонній не-милосердно, що аж марксистському світогляду не з медом достається, аби дужче того вовка дошкунти. Так безцеремонно ю немилосердно, що читаю-

чи брошурою й огляди д. Донцова, не раз питаєш себе: чи тут още я логотипів і чи не у д. Щеголєва, бува, вчвся цей марксист робити свої наскоки на українську пресу?.. Я розумію, що тільки є обвинувачення, і че через те мушу насамперед говорити про ті способи, в яких користується д. Донцов, розшукуючи на Україні москофільського звінка.

Як сказано, д. Донцову скрізь і всіди вважається ото москофільство,

яке він подяє, як «безграницу пошану», як «ділову якусь духову залежність» од російських напрямів.

Дощукуються його він переважно по матеріалах преси. Домінуючий напрям наших рукводичів органів публічної опіки є власне тої, котрий я назавут «модернізмом москофільством» (стор. 28), — до такого висновку приходить д. Донцов в кінці своєї брошури. Звичайно, щоб говорити про «домінуючий напрям» органів преси, треба буде докладно розглянути зміст їх, треба зібрати досить фактів, щоб категоричний висновок не висні в повітрі, а буде спертій на якусь фактичну підставу. Що ж робить д. Донцов? Він бере кілько випадків, сказі, «Раді», однієї книги «Л.-Н. Вістника» та «Української Жизні», вириває звідти фрази без усієgo тимку, без звязку з контекстом і подає їх читачеві, круто од себе посоливши москофільством. Мало того, вже з виразами фразами він здебільшого робить їх такі операнди, що од первістного змісту мало що ю лишається, зате з'являється щось нове, — тає саме, що по-потребі авторов, щоб підвести підвалину під його висновок. І до цього всього що на кожному ступні поточуве д. Донцов, вирази свого глобального обурення та ущипливової іронії: «ані трохи не пересаджу (sic!)... просто не знаєш, як це все назвати», «така упрощена філософія модернізму москофільства», «просто зворущаща наївність», «це все пишуть не літи, а доросли люде» і т. і., і т. і. — од цих та полібних сентенцій, од знаків запитання та здінвання рябіють сторінки брошури та оглядів г. Донцова.

Не вважаючи на те, що він часто не подає джерел, звідки взято ту або іншу цитату, або подає іх так, що хоч і не шкай, я по змозі перевірив їх, — скажу просто, ніби знову опинився в товаристві д. Щеголєва, перед тією купою наверганого і перелупаного матеріалу, що зібра в д. Донцов доказа та ганьбу «модернізму москофільського звінка».

«Фактично де-коти модерні москофіли», — пише д. Донцов, — договорюється вже до таких горренаудальних річей, що задача українського руху є «пріобщати (нас) до органу руської культури, руському языку» («Українська Жизнь», I, 46), або «принять посильне участі в об'єднанні культур» (ІВ, 51). Отже за українським рухом признається чисто субсидіарне значення. Хіба не підівся-ся бід цими словами не лише редактор «Рус. Мислі», але й «Галиччина»? А згадати, напр., відповідь п. «Старого Українця» Струве в «Рус. М.» (2): скільки там було місць, за котрі кожний український музис, читачеві, паленіє зі ствиду! (стор. 16). Д. Донцов не називає автора «горренаудальних річей», узяних з однієї статті Старого Українця. Тим часом перша цитата належить *з-за* Струве, яким автор статті по-лемізув, а друге береться як факт, а не як «задача». І не диво, що редактор «Русской Мысли» підівся-ся під підлісними словами, але диво, що д. Донцов за це «паленіє зі ствиду»...

«Українські питання представляються яко „чисто культурне“ або на-віді «педагогичне», розвіданням которого залежить від переконаної сили всіх філологічних і антропологічних аргументів» (стор. 17). «Ані трохи не пересаджу!» — додає до цього д. Донцов і на доказ наводить ще одну цитату: «українська школа ста обузвініть в ней на родномъ языке — во-просто времени и только времени. Это понятно всмѣ, кто внимательно слѣдить за зволошай, которая соверша-ется в вопросахъ воспитанія и обученія» (стор. 18). Д. Донцов забу-тиль скажати, що статті, з якої оту цитату взято, зв'яться — «Українська

педагогическая литература» і трактует «не про українське питання», а тільки про школу та школі книжки... «В другій місці, — пише зараз же д. Донцов, — доведемося, що українізація школи буде осягнути „однією силой педагогических аргументовъ“ („Укр. Ж. VI, 34) і додає зараз же до цього: „просто не знаєш, як се все назвати“ (стор. 18). Я можу задовільнити ци-вість д. Донцова й назвати на іменя ріц, що такого турбує: це зв'яться яростю перекручуванням чужих слів. Д. Донцов або не дивися, або просто собою промовчав не знати на виці, що наведені слова належать не якомусь „модернізму москофілові“, а Драгоманову і їх можна знайти в видомі «Чудацьких думках». Можна гадати, — пише там Драгоманов, — що при на-мешаній волі, українська популярна література зробила б неможливим всіку конкуренцію а нею на Україні, навіть коли б школи народні й зостались цілком російськими. При одній волі вживати українську мову в школах принаймні навіть при обов'язковій російській, скоро б показалось, що в українських школах діти хутніше (sic) винчуються читати Старого Українця. Тим часом перша цитата належить *з-за* Струве, яким автор статті по-лемізув, а друге береться як факт, а не як «задача». І не диво, що редактор «Русской Мысли» підівся-ся під підлісними словами, але диво, що д. Донцов за це «паленіє зі ствиду»...

Так в як-небудь 5—10 років однією силою педагогічних аргументів почавки народи школи у нас стали з національними, хоч би з них і не витіснено було цілком і російською мовою, та певно й церковно-слов'янської*. Ви бачите, що Драгоманов скрізь говорить умовно з «силою педагогічних аргументів» ставить на залежність од цілій низки політичних обставин, а д. Донцов сміливо пише, що «українізація школи буде осягнути однією силой педагогічних аргументів», та ще й дивується, як се все назвати*. Ду-

* М. Драгоманов — Чудацькі думки. У Львові, 1892, стор. 260. В новому (київському) виданні ці слова надруковано на стор. 157.

маю, що тепер легко принаймні самий учинок д. Донцова назвати...

Та ж газета („Рада“) уважає *переслідування* українства „одним з многих непорозумінь нашої переходової доби...“ Другий український орган бачить в цих *переслідуваннях* „прискорбне заблужденіє“ (стор. 19)... Обернувшись до загаданих виданнів побачимо, що там зовсім не про „переслідування“ мова, а в першому про оцінку українства громадськими групами, а в другому про похід д-я Струве й К°. „Рада“, — пише ще раз д. Донцов, — „недавно угледіла „щось гарно“ в факті, проти котрого написано стільки огненних віршів Шевченка“ (стор. 25). Тим часом „Рада“, оцінюючи проект „історичної путі“ в Київі з художньою боку писала тільки оце: „група пам'ятників... мала б у собі ідею і спонукала б артистів дати щось гарного, утворити ансамбль зо всіх тих пам'ятників“. Це, коли вірити д. Донцову, звуться, „ідентифікованими себе з російською суспільністю“!..

Наведу ще одну „цитату“ д. Донцова, що взяв він сам у лапки:

У „Раді“ (1911 р.

ч. 284):

і такий кінець (холмської справи) виша в не тільки через за- гальну реакційність третьої Думи, а й че-рез те, що багато по- слів просто не звали і не знають, з якими великою практикою ваги справах звела їх дола“.

Цитата у д. Дон-
цова:

Ігнорування української точки видження в Холмській справі... пояснюється „не лише реакційністю З-ої Думи, але й тим, що люди з послів просто не знали й не знають, з якими величезною практикою ваги справах звела їх дола“.

(Стор. 20).

Я вибрав тут далеко не всі приклади більш ніж безцеремонного поводіння д. Донцова з джерелами, фактами та думками „можливих союзників“, але і цього досить, щоб уявити собі його манеру. Там він од себе до-даст слівце: „там по своєму цитату переробить, там укоротить, там з не-винним виглядом приточить такого коментаря, що надає зовсім іншого змісту цитаті, там зробить таку характеристику, що тільки руками з дива розведеш... На стор. 14-ій „Модерного москофильства“ читаємо напр. такий

доказ моого особистого москофильства: „Історія українського письменства“ С. Ефремова з кіпсько *укритою нехіттою* ставиться до тій частини нашої літератури, котра розвивалася під західно-европейськими впливами“. Бачте, яка штука: я „укривав“ свою нехітто до галичан, але зробив це так „кіпсько“, що д. Донцов одразу впізнав у мені москофильського вовка... Тільки—де, в чому виявилась ота моя нехітто напр. до Шашкевича, Федьковича, Франка і т. і.—я хоч і „укривав“ її, але далі не знаю...“*) Зате знаю вже, де шукати причини до таких голих висновків...

Причина лежить у самому ж д-ю Донцові. Бажання знайти за всяку ціну щось „злочинне“ у тих, кого вважає він за „можливих союзників“, та ще з такими засобами і безцеремонним поводінням з фактами, які виявляє д. Донцов, і створили того москофильського вовка, за яким даремно ганяться з довбнею автор брошури. Мушу зазначити, що мені зовсім не хотілося торкатись цієї оригінальної манери д. Донцова,—та що ж робити, коли доводиться попереу розчищати фактичну сторону, щоб можна було оцінити гараад ту вигадку, що зветься „модерним москофильством“. Обмежуючись цим разом фактичним багажем брошури, до принципійальної її сторони маю ще вернутись незабаром.

Сергій Ефремов.

*) Вже в „Дзвоні“ (II, 133) д. Донцов пише: „недавно ми довідалися в „Раді“ (16, II), що п. Століпін був першим і, здається, єдиним (!) на світі чоловіком“, котрий „зачислив українців до самостійних націй („інородців“)“. Це також неправда: в моєї статті в „Раді“ д. Донцов міг тільки довідатися, що я називав Століпіна першим і, здається, єдиним на світі чоловіком, „що про ту „інородництво“ сербсько „гогорію“—ту інородництво“, очевидно в націоналістичному розумінні Століпіна. Щеголіва і інших, яка зовсім не те само значить, що „національна самостійність“ Думає, до речі, що за термін „інородці“, взятий з практики ліків вародів північного походження, не зовсім зручно хапатися представникам культурних націй і тішитися ним. Ну, та це діло смаку, а не того чи іншого відношення до національної самостійності українського народу.

З нашого життя.

Фантазії та байки. —За-для сторонніх причин.— Три пункти д. Донцова. —Що заважає безпосереднім зв'язкам з Європою. —Більш по марксистському і близче до правди. —Проповідникам проти проповіді. —Що раз більш по марксистському. —Кілька зауважень. —Положі без седіння. —Марксист та „вільноти“. —Байки про апоалітізм та „життя“. —Віда від нас.

Того разу я обмежився з брошюрою д. Донцова самим фактичним матеріалом, що показує, як автор принаймені неуважливо читає українську пресу й як необачно перетолковує він свої джерела. Звичайно, поки таким спо собом читання й перетолковування тужких думок автор послуговується для своєї власної відхи, доти ще його особиста справа. Але ми бачимо, що з такого читання й перетолковування випливав чимало висновків громадської натури та досить небезпечних фантазій і байок, які не мають під собою фактічних підстав, хоч подано їх читачеві в занадто категоричній формі, як певні факти. Про ці байки я маю зараз поговорити.

Д. Донцов, як бачили ми того разу, запевняє, що українська преса цілком пояснюється „московільством“, або „безграницю“ пошлюхає перед російською культурою і дивно якоюсь залежністю від поглядів, пануючих в поступових російських кругах“. „Ця залежність, — пише він, — досі тяжить як над напою літературою, так і над громадською думкою і публічним життям. Ця залежність не дає українству й досі вийти з міщоців і стати на власні ноги, ослаблюючи його від порути силу в боротьбі з посторонніми впливами“ (стор. 4). Помілою вже те, що автор, користуючись з несправедливих фактів, принаймені не довів тієї безмежної залежності; але чудно якоєс і взагалі чути од марксиста таке освітлення соціальних з'язв, таку дуже несправедливу з марксистського погляду ідеологію, за яку од д. Донцова чимало достаетсяся іншим разом „міцанський“ пресі. А тим часом це не єдиний у цього приклад такої, сказав би, зради

світогляду за-для сторонніх причин. І це не випадково сталося: в корені фальшивої байки про безмежну залежність нічого іншого не могла зробити, як ряд таких само фальшивих байок.

Ота „дивна якось духова залежність“, на думку д. Донцова, виникає з цілком свідомого погляду, що тягне за собою „якесь робське радищо“ перед російською культурою“ (стр. 8). Тим часом ця культура подіяла на українство зовсім не таким спасливим чином, як здається, а швидче негативно. Д. Донцов назначає три пункти такого шкодливого впливу: „По-перше, він відриває нас від безпосереднього контакту з європейським культурним світом. По-друге, цьому впливовім завдається миє та абсолютне нерозуміння природи соціально-політичних явищ, котре є так характерично для країни з нерозчиненим політичним життям і котре так фатально відбивається на цілій ідеології сучасного українського міцанства“. І нарешті, третє—це „виховані ним (російською культурою) специфічні чутки російської вдачі, котрі—яко соціальні цінності—мають безперечне негативне значення“ (стор. 8—9).

Так означив д. Донцов школу од російських впливів. Що до першого пункту, то тут не доведеться багато говорити. Кожному видно, що краємати безпосередні зв'язки з Європою, ніж усієї культурні вартості діставати маніципаціями, від Петербурга, чи Москви, чи Варшави. Ще Драгоманов з його авангардною влучністю зняв все цю справу, і після його зробилось ще просто ходячою фразою. Проте па свята істини на ділі й досі не багато має ваги і коли не лічти поодиноких людей, більшість української громади ще довго діставатиме західно-європейські вартості отими маніципаціями. І не московільство тут винова, але якось там злочинство „міцанського“ громадянства та його „безграниця“ пошилюється перед російською культурою“. Справа це далеко простіша, але разом і да-

леко, скажу так, складніша й важча, ніж уявляє собі д. Донцов. Українське громадянство ще таке бідне матеріально і невелике числом, що воно по-просту поки-ще не може окунути самого себе безпосередніх стосунків з Заходньою Європою. Напр. д. Донцов дуже нарикає, що у нас прапор О. Бауера, чи ще там кого, знають тільки в російському перекладі. Звичайно, краще, коли-би українці могли читати їх по-українському,—але нехай хто спробує перекласти хоча-б Бауерову книжку про національне питання, знайти видавця, надрукувати і потім чекати, поки праця й видатки себе окуплюють. Отже російський чи польський переклад просто дешевший, бо рахується на заможніше, ширше і й більш численне громадянство, і українці довго ще діставатимуть культурні здобутки через Петербург та Варшаву, через опо-саме причину, а не в „безграницій поліції“ перед російською чи польською культурою. Коли-би так д. Донцов глянув був на справу, то це було-б і більш по-марксистському, і до правди близче, та й побачив-би він, що тут докорама та глузуванням, та сенсациями нічого не поробиш. Так було, так є і, на жаль, так ще довго буде, аж поки українське громадянство само виросте в таку силу, яка може сама себе живити, не позичаючись од сусідів. А поки що—це бувас іподи прости по-наївного силу.

Коли в першому, найпростішому, пункти так фатально умудрився д. Донцов не доглянути головного, то що вже про решту говорити. От він запевняє далі, що нерозуміння природи соціально-політичних явищ, котре так фатально відбивається на цілій ідеології сучасного українського міцанства, „залежить від російського впливу. „Неможливість довшій час брати участь в публічному житті, — пояснює д. Донцов, — зродила в російській суспільності найдиніші теорії суспільного розвою, найдиніші поняття про механізму соціального життя“. Наївніші приклади того нерозуміння, що

виявляється „передусім в безоглядній вірі в силу одиниці (терор), по-друге—в силу людського слова, в силу проповіді“, д. Донцов доходить до висновку, що „не зосталися під ідеї без впливу і на українську публічність“ (стор. 17). Я теж думаю, що не зостались, але так само думаю, що даремно згадані автором саму тільки „ідеологію сучасного українського міцанства“, і промінув хоча-б самого себе. Адже ю і він, замість того, щоб зрозуміти, через що ми читаемо Бауера в російському перекладі, читає нам ті самі проповіді та доводить, як-то ще погано ми робимо.

Ми з цим згодимось, але... нехай пробачить, все-таки якийсь час читатимемо ті ж таки російські переклади, хоч і як нам не може прикро, хоті і якби ми бажали читати все по-українському. З другого боку, дуже мені цикавим здається наведене допіру пояснення в устах марксиста. Росіяне, бачте, не звикли жити публічним життям і через те вигадують усім „найдиніші теорії суспільного розвою“, а вже од них заразилися після хворобою й українці просто так, з „безграницій поліції“ перед російською чи польською культурою. Коли-би так д. Донцов глянув був на справу, то це було-б і більш по-марксистському, і до правди близче, та й побачив-би він, що тут докорама та глузуванням, та сенсациями нічого не поробиш. Так було, так є і, на жаль, так ще довго буде, аж поки українське громадянство само виросте в таку силу, яка може сама себе живити, не позичаючись од сусідів. А поки що—це бувас іподи прости по-наївного силу.

Коли в першому, найпростішому, пункти так фатально умудрився д. Донцов не доглянути головного, то що вже про решту говорити. От він запевняє далі, що нерозуміння природи соціально-політичних явищ, котре так фатально відбивається на цілій ідеології сучасного українського міцанства, „залежить від російського впливу. „Неможливість довшій час брати участь в публічному житті, — пояснює д. Донцов, — зродила в російській суспільності найдиніші теорії суспільного розвою, найдиніші поняття про механізму соціального життя“. Наївніші приклади того нерозуміння, що

з того, що він уважає за „найдиніші теорії та поняття“ чисто російського роду? Хіба не в Європі жив Ж. В. Руссо, з яким так багато спільнога має Толстой? Хіба не був європейцем Макс Штирнер з його „Der Einzige“ та, кажучи словами д. Донцова, „безоглядною вірою в силу одиниці“? Хіба не в Європі проповідував політику Лассаль (згадується зневажливе слівце про „парламентський кретинизм“ і у д. Донцова)? Хіба нарешті „модерністами московіфілами“ були Сківорода або Малевич? Достаті тільки поставити ці образці для марксистського дослідництва д. Донцова питання, що усі його теорії московіофільства, як молі, як впливу, як пошані розвійались мовим на повітрі, пояснити соціальні події самою модою чи пошаною, не пошукаючи глибшого грунту, це є марксистові сором.

Нарешті пункт третій—„спеціфічні черти російської вдачі“, що мають, на думку д. Донцова, саме негативне значення. „На заперечую, — пише він, — ще геній Толстого, аїв великого таланту Го́рького“, але.. навіть опі „великими російською літературі“ з все ж Росією, — підкреслює д. Донцов, — себе не в стані (sic!) позбутися свого спеціфічного „руського духу“, вихованого тисячолітньою історією“. Хотіть дінатись, що то за „руський дух“, вихований тисячолітньою історією—нате. „Солдаково-сентиментальні відношення до меншого брата, в високій мірі для його образливе (народницька література) і апoteоза некультурності (Л. Толстой)—ось один полюс російської літератури. Апoteоза босіцтва (не пролетарства!) себто знов тіє ж такі некультурності (М. Горький)—її другий полюс.

Демократизм, котрий проповідує література—це в демократизм, „барськ“, „каючогося дворянин“, з однієї сторони, індивідуалістичний демократизм (П.—з другої сторони. В кожнім разі, — додає д. Донцов, — зовсім не той, на котрій полягає будущина Європи і котрий будуться на високо розвинені

нім почутті власної гідності і громадської карності одиниці" (стор. 9). І далі йде позичена з скандалної популярності "Віхъ" характеристика "специфічних черт російської відати". Обличимо навіть згоду українського марксиста з російськими "віхъстами", згодом на мить, що характеристика "поплюсів" російської літератури справедлива, але і в такому разі поясни суть поплюси, — ну, а те, що між поясами, такі й не має жадної вже ваги для характеристики "руського духа"? Адже ж між крайніми пунктами зміщаться ціла середина — от величезне письменство, яке безперечно дас свою вкладку до тієї ж таки світової скарбниці, з якої запрошув нас черпати д. Донцов.

Я знаю, чому цим разом про європейську культуру забув д. Донцов, тільки знаю, що його московофобство тільки добре захарчувало собі з його лі позбавило його розумування навіть тієї, що схожа була б на правду. Знаю також, що не московоїдством можна вирішити питання про стосунки між російством та українством.

З інших байок, що роскасає в своїй брошюрі д. Донцов, спиняю ще на двох. Перша — "сучасний аполітизм українського міщанського руху", звичайно, знов же як наслідок того-ж таки московофильства. „Ціла міщанська преса, — каже автор, — маєле згідно (І) оповіщає ігбі і орбі, що українство — чисто-культурний рух, з політикою не маючий (sic) нічого спільногого" (стор. 24). І от марксист, що донірі стиснув із споточуттям руку „віхъстама", картає українство за його виключно культурніцтво в момент відродження країни — добре відродження, коли з „Віхъ" доводиться аргументувати позиції! Байку, що українство удає з себе самий культурний рух, ми часто чуємо з столиці „Кіевляніна" („культурно-етнографіческих невинності" — так ще там зв'ється) і я позицію „Кіевляніна" розумію: йому треба попросту з усого зробити політику, щоб тим лекше убрати в ширі зненавистний рух. Але як що байку зважилася проклазти лю-

дина, що знає українські напрямки і читає українську пресу не „на предмет улошення" — я одмовляється зрозуміти. Одно хіба може пояснити що надприродну річ: охота співати московофільського вовка така велінка, що все, що сіре — та вовк, а за компанію й не сіре вавіт попаде до одного товариства. Теж саме стосується я до другої байки — вій українці зрикаються часті бути самостійною нацією й воліття стати „віткою руского народу". На підставі *однієї* спрадії незвичної фрази з „Ради" байка шириться далі і, напр., недавно „Український Студент" захевлив, ніби „Рада" „на протязі кількох вже років стверджує, що ми є „вітвъ" (У. С., зб. I, стор. 53).

Ще можна зрозуміти, коли цію вещансю „віткою" вимахують люди в полемічному запалі: там часто вважає не до правди і з мухи вовка роблять, але ж д. Донцову не для полеміки цей вовк задобився: на йому він буде все ж свою теорію „безграничної пошанні" і це вимагало одного трохи більше уваги до змісту отого розуміння про „галузь руского народу". Розуміють це звичайно, як зречення права на самостійність національну, хоча ніхто ніколи не говорив про „вітвъ великорусского народу". Тут часом це мас, очевидно, інший зміст: сказати про українців „вітвъ руского племені" значить поставити їх *нацією* з великорусами й білорусами, а не в залежності від великорусів. Я прийманий в цьому цілком зреченні од національної самостійності не бачу, бо думаю, що національна самостійність не од родства залежить, хоча звичайно волію не вживати такої термінології, що може викликати тільки зліву і несподівану плутанину. Проте й користуватися з тієї плутаниці та розорбати, хто з ким лікі родичі — це просто націоналістична холостяцтва, по-

*) Може характерно, що в інкримованій фразі з „Ради" було сказано „одна з галузей" — на „вітвъ" переробили вже супротивники „московофильства".

трібна для теоретиків і практиків слав'яноблаготворительного напряму і цілком займа у наших хатин справах за замаганнях.

Огже все „модерне московофильство" з усіма його наслідками це не що інше, як низка байок, заснованих на випадковому матеріалі, почата пе-рекрученому, почата перетолкованому. Правду говорить д. Донцов тільки тоді, коли показує походинки огрихів у українській пресі і тут на його ієреміїду справі відповідь відзвінить уяву. Варто насамперед йому самому, бо ті огрихи не міцністю пояснюються, а взагалі неладом по наших органах історії, і марксистська „точка видення", кажучи словами д. Донцова, од цього теж ані трохи не забезпечує. Що це та, д. Донцов міг би знайти тому докази, не порпаючись у „міщанській пресі", а зараз таки коло себе і йому менше може, ніж кому іншому, до лінія ота шишна поза: „для твої, Боже, за те, що я не такий, як отом митаръ". В тому самому „Даво-ні", де д. Донцов регулярно виловлює гріхи „міщанської преси", міг би знайти не одного митара й чи-лаю ознак того, що зве „модерним московофильством" і з чим боротися за-кликas. Боротися звичайно, треба, але не треба пі перебільшувати, ні криво пояснювати події. Бо це не так „московофильство", цеб то щось сідоме й з наимісном заведене, як біда напала — ота відносно бідність, що не дас нам стати цілком на власні ноги. Ну, то що справу поправити можна, хоча й не одразу, хоча й не ієреміядами.

Кінчако. Кінчако бажанням, щоб д. Донцов, у якого в всі даний виробляється на цікавого публіциста, менше ганявся за „міщанство", більше оглядався на факти, більш додержував справедливості і більше був марксистом... Тоді з-під пера його не виходитьимуть такі непередумані й начин, опрія тенденційності, не оправдані праш, як ото про „модерне московофильство".

Сергій Ефремов.